

KEES VAN KOOTEN

*Zwemmen
met droog haar*

Een lang verhaal kort

2013

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Eleonora

Ik vind het moeilijk kijken naar vrouwen die bananen eten en zij at er minstens tachtig. De eerste tien stuks pelde zij vol eerbied en na elke hap kreunde zij van genot, maar in de loop van haar verblijf werd zij onverschilliger. Brutaler bijna, maar dat mag ik niet zeggen.

Het eerste wat zij 's ochtends na het opstaan deed, was een banaan eten en als zij 's avonds naar bed ging, gingen er twee mee naar boven. Op het laatst nam zij bananen zoals ik sigaretten.

In een van de vier bolle koffers waarmee zij na tien dagen terugreisde zat een grote groene tros minibananen, voor haar dochtertje van twaalf. Dat had ooit, op driejarige leeftijd, bij toeval een banaan geproefd en daarna nooit meer, maar over die smaak sprak het kind nog steeds.

Ik knikte en glimlachte en zei dat alle kinderen zo iets hebben. Dat ik zelf ook eens als de bliksem door een bepaalde smaak was getroffen. Op de Veluwe. Waar wij zeker met haar naar toe zouden gaan. Maar eerst de Deltawer-

ken en het Rijksmuseum, als het bleef regenen.

Het was in een speeltuin, aan het einde van een julidag. De vaders en moeders dronken hun laatste kopje koffie en de kinderen lummelden nog wat na in het piepende draaimolentje. En ze zaten niet meer op de schommels, maar bengelden er uitgeteld overheen, plat op hun buik vol elastiekstriemen van hun vuile onderbroeken. Met gespreide vingers trokken wij sporen in de uitgebeende zandkuil. En dat mij toen hetzelfde als haar dochtertje was overkomen, maar dan met koffieroom.

Daar mocht ik een slokje van, recht uit het kannetje van mijn ouders en dat proefde ik toen voor het eerst. Net zo'n bliksemsmaak, was dat geweest.

Begreep ze wat ik bedoelde? Zij wist toch dat ik een soort schrijver was, zodat ik niet goed kon spreken? In mijn eigen taal sprak ik al zo wijdlopig en op de tast, dus laat staan in het Engels, waarbij ik de woorden die ik zocht niet eens kende.

Nee, zij kon mij uitstekend volgen. Barbara en ik waren verstandige mensen, wij spraken voortreffelijk Engels en wij hadden een goede smaak. Cream? Bedoelde ik Cream?

Ja, zei ik; room. Koffiemelk. Room in de speel-

tuin. Wanneer wij zoiets vertelden, lachte zij hoog en hard een gutturale lettergreep en liet zij haar grijze ogen spottend door haar kassen tollen: Room! Room in Roemenië! Als wij toch eens wisten! Ach wij hadden geen idee. Nothingk hadden ze daar, nothingk! Geen melk, geen koffie en nog niet de kleinste speeltuin.

Dan knikten wij, met smalle gezichten vol meegevoel. Daar heb ik een apart mondje voor. Maar zij vertelde ons zoveel ellende, dat ik na drie dagen niet goed meer wist hoe ik moest kijken. Dus dan zwegen wij maar, omdat wij geen synoniemen of superlatieven voor horrible en terrible meer in huis hadden.

Wat zij dan weer uitlegde als sprakeloosheid van verbazing, zodat zij er nog een schepje bovenop gooide en urenlang bezeten aan het woord bleef over de gruwelen onder Ceausescu, de euforie na zijn val en de ontgoocheling onder Iliescu. Wanneer het haar te machtig werd, kneep zij mijn vrouw in haar bovenarm of dijbeen.

Intussen dronk zij Campari. Acht bananen en een liter Campari per dag. Dit gunden wij haar als geen ander, dat spreekt vanzelf.

Ik had een week moed verzameld en voor haar visum rechtstreeks gebeld met de Nederlandse Ambassadeur Coen Stork, in Boekarest, want ze mocht Roemenië alleen maar uit met een verklaring dat zij Nederland in mocht en hier een vast adres had.

– Weet u wel zeker dat deze vrouw zal terugkeren naar Roemenië? vroeg de heer Stork diplomatiek.

– Absoluut, verzekerde ik hem; want haar kinderen blijven in Boekarest.

– Dat zegt niets meer tegenwoordig, zuchtte de heer Stork; maar enfin. Als u maar begrijpt dat u verantwoordelijk voor haar blijft. Hoe is de naam van uw vriendin?

– Ralu, zei ik; Ralu Balescu. Ze woont in de Brezoianustraat 158 en mijn vrouw Barbara heeft haar tien jaar geleden ontmoet op de wintersport, toen er geen sneeuw lag in de Alpen, vandaar dat mijn gezin toen naar Roemenië is gegaan, ik was zelf verhinderd. In Poiana Brasov was dat, met zo'n hele goedkope chartervlucht. En sindsdien zijn ze blijven corresponderen en hebben wij ook vaak pakketten gestuurd. Ik begrijp dat de situatie nu wat beter is, maar ik herinner me nog wel hoe mijn zoontje, dat toen

acht was, thuiskwam met opgewonden verhalen over de politie die hem met een geweer in zijn rug had geprikt, dat hij door moest lopen, op het vliegveld van Arad gebeurde dat. Dus als ze vreemde kinderen al op zo'n manier behandelen, dan hoeft u niet te vragen hoe ze met hun eigen burgers

– Ik zal mijn best voor uw vriendin doen, onderbrak de heer Stork onze voorgeschiedenis; laat zij zich woensdagmorgen maar even op de Ambassade melden en dan moet zij vragen naar de Kanselier, de heer Kranendonck.

– Mag ik u, namens doctor Clavan, hartelijk bedanken voor alle moeite? vroeg ik ijdel.

– Namens wie? vroeg de Ambassadeur.

– Namens doctor Clavan, spelde ik; de Oost-Europa-deskundige.

– Nee, die naam zegt mij niets.

– Maar ook heel hartelijk dank namens mij persoonlijk, natuurlijk.

– Gaarne gedaan. En uw naam was?

– Van Kooten.

– Met een K?

– Heel graag ja, met een K.

– Eén of twee o's?

– Doet u maar twee.

- Tot genoegen, mijnheer Koolen.
- Dank u nogmaals, mijnheer Stork.

Wij hadden Amerikaanse dollars overgemaakt naar de Banca Romana De Comert Exterior, zodat zij met het vliegtuig kon komen.

Maar zij heeft de trein genomen om hier van het prijsverschil een geschenk te kunnen kopen voor een familielid dat wij nog niet kenden uit haar brieven: een oude nicht die langzaam blind werd, maar altijd als een grootmoeder voor haar beide dochters was geweest en zo dolgraag een videorecorder zou hebben.

Het is januari 1991. Wat ochtendnevel leek, bleek mist en is blijven hangen.

Wij hebben nergens tulpen kunnen krijgen en staan met een droogboeket te wachten langs spoor twee van station Hilversum. Als zij toevallig in de voorste wagon zit en ik mij op de uiterste perronpunt posteer en we spelen dat deze mist de stoom van haar trein is, krijgt haar aankomst precies de filmromantiek die ik erin wil zien. Ik heb het overal rondgebazuind, wegwerperig, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is: dat wij een arme vrouw uit Roemenië te logeren krijgen.

Maar de trein heeft een uur vertraging, de mist trekt op en wanneer Ralu Balescu zich na een reis van anderhalf etmaal in mijn armen stort, komt dit doordat zij bij het uitstappen over haar koffers struikelt en ik haar nog juist kan opvangen.

Zij hapt naar adem, zij trilt en straalt, ik vind haar leuk. Ze duwt zich van mij af, vliegt mijn vrouw om haar hals en zo blijft zij jubelend hangen.

Reizigers kijken om, een conducteur krabt op zijn pet. Twee keer laat zij even los, om Barbara's gezicht tussen haar gestrekte handen te pakken en te kijken of zij het echt is. Dan klemt zij zich weer aan haar vast.

Hoe was de reis? De reis was mooi. Duitsland was al mooi, zelfs in de nacht, maar Nederland! Alles zo schoon en netjes, zo fris, zo goed onderhouden. En zij is zo blij hier te zijn, zo blij! Wij ook Ralu, wij ook!

– Wat zit er allemaal in je koffers? hijg ik. Ik heb er twee gepakt. Zij draagt zelf de allergrootste en mijn vrouw de kleinste, de vierde.

– Is it too heavy? vraagt Ralu. Zij spert haar mond wijd open, tegen de tranen.

– Zwaar? Nee, ik bedoel wat erin zit.

Nog nooit heb ik tegen een andere dan mijn eigen vrouw gezegd dat haar koffer te zwaar was.

– It is a surprise! roept ze en wij waggelen naar mijn auto, over vlonders en langs bouwputten, want wij krijgen hier een nieuw station omdat het oude gebouw, uit 1906, veel te mooi en te knus was.

Ralu gaat voorop en ik probeer haar kapseizend bij te benen. Vanaf de steigers wordt er, geintje, drie keer naar haar gefloten, maar zij hoort het

niet. Nu en dan roep ik Links of Rechts tegen haar rug. Zij draagt een bruine gebreide theemuts, een afstaande fletspaarse cape en grijsgelopen laarsjes van imitatiebont. Het was vooral het schoeisel dat ontroerde op de foto's uit het Oostblok; die jarenlange treurmars van gebogen mannen op doorweekte molières, jongens op plompe namaakgympen onder te korte broeken, vrouwen van wie elk been, tot halverwege de kuit, hopeloos in een lompe laars verdween. Een kerstboom met kluit.

Wanneer ik haar thuis uit haar jas help, herken ik het zwarte mantelpak dat zij eronder aan heeft. Het zit haar goed, ze heeft het zelf vermaakt, maar het stond Barbara beter. Dan had ze tien centimeter langer moeten zijn. Zij geurt naar een melange van Chanel 5 en tabak. In Duitsland heeft zij vier sloffen L&B sigaretten gekocht. In ons laatste pakket hadden wij, behalve parfum, T-shirts en spijkerbroeken voor haar kinderen, steunkousen voor haar moeder en whiskey voor haar vader, drie sloffen Marlboro gestopt en daar was er nog maar eentje van over toen zij onze opengemaakte en weer dichtgeplakte doos afhaalde.

Op de begeleidende vrachtbrief die de inhoud beschreef, had de Roemeense douane van de

Hollandse 3 een 1 gemaakt en was de fles whiskey eenvoudig doorgeschrapt. Zij haalt het formulier uit haar tasje – ik ken dat tasje – en zij smeekt mij ermee langs de Nederlandse politie en de douane te gaan, om een officiële klacht in te dienen. Als wij dit namelijk niet doen en het er gewoon bij laten zitten, komt er daar nooit een einde aan de corruptie.

Ja, daar ga ik morgen onmiddellijk achteraan. Zijn ze nou besodemieterd!

– Ja? Beloof jij mij dit Kees?

– Natuurlijk, Ralu, deze week nog!

In de maand maart van het jaar 1990 vloog mijn vrouw naar Boekarest, met drieëntwintig kilo overgewicht aan bananen, medicijnen, alcohol, nicotine, schoenen, kleren en boeken.

– Welke boeken moet ik voor je meebrengen, Ralu?

– Alleen boeken die jij hebt gelezen, Barbara.

En twee haarborstels met van die plastic bolletjes op de metalen tanden, voor het driejarig dochttertje uit haar tweede huwelijk, dat vanwege haar krullen altijd zo moest huilen bij het borstelen.

En onze videocamera nam ze mee.

In het televisieprogramma Keek op de Week van Van Kooten en De Bie gaven wij, bij monde van de Oost-Europa-deskundige Dr. Clavan, regelmatig commentaar op de ontwikkelingen in Roemenië en mijn cameravrouw zou vragen of Ralu Balescu een verklaring wilde afleggen, waarin zij deze Dr. Clavan bedankt voor zijn enorme morele steun gedurende de afgelopen maanden en hem prijst voor zijn heldere kijk op

de situatie in haar land. Onze deskundige kon dit materiaal dan weer gloriedronken op de televisie vertonen en daarmee onomstotelijk het gewicht van zijn rol in de vrijmaking van Oost-Europa bewijzen.

Ralu was onmiddellijk akkoord en enthousiast en tot alles bereid, belde Barbara de dag na haar aankomst in Boekarest.

– Wat zei ze dan precies? vroeg ik. Hoe was het daar? Waren de mensen niet gek van vreugde, dat alle ellende nu achter de rug was?

– Hier komt ze zelf, zei mijn vrouw en ik hoorde de stem van een bakvis die joelde: Is that you Kees? Everythingk! I will do everythingk to thank you for all the thingks you send and bringk!

– Are you happy now, Ralu?

– O I am so happy! Not only because Ceausescu is dead, but because Barbara is with me!

Vier dagen later kwam mijn vrouw terug met vier zwarte vazen, twee ongeëtiketteerde flessen Roemeense witte wijn, drie jurken die Ralu speciaal voor haar en voor onze dochter had genaaid, twee avonden hartbrekende verhalen en drie video 8 cassettes vol prachtig materiaal.

Ik voel de camera door een zee van bezielde

Roemenen deinen, om ten slotte te stranden in de menigte op het plein van de Nationale Eenheid, waar Iliescu zijn bevrijde landgenoten toespreekt.

Trots constateer ik dat mijn dappere echtgenote erin is geslaagd tot op drie meter van het geïmproviseerde podium door te dringen. Daar staat Petre Roman, samen met Iliescu de schepper van het Front voor Nationale Redding.

Hij heeft een uitgesproken mooi en modern hoofd; wat op de een of andere manier betrouwbaarder oogt dan zo'n achterhaalde aardappelpop. Elke zin wordt met massaal gejuich ontvangen.

Nu bevinden wij ons plots in een stiller gedeelte van Boekarest en daar zie ik Ralu voor het eerst: hand in hand met haar oudste dochter staat zij voor een muur vol verse kogelgaten.

Zij blikt strijdbaar in de camera en bedankt Dr. Clavan voor zijn onschatbare verdiensten jegens het dappere Roemeense volk.

Zij is wat mijn moeder een kittig vrouwtje noemt. Kortgeknipt, zwart haar en een open gezicht waarin, iets uit het midden, een eigenwijs neusje wipt. Grijze, geestige ogen en een wilskrachtig kinnetje. Korte maar leuke benen.

De dochter, een half zo grote kopie van haar moeder, draagt de kleren die onze eigen dochter, zo'n jaar of vier geleden, te klein werden. Ook zij zegt giechelend een zinnetje waarin de naam van Dr. Clavan valt.

Dan zwenkt de camera naar rechts en zoomt in op het gelooide gezicht van een droevige oude man met een te krap corduroy hoedje.

– Dat is haar vader, vertelt Barbara; een schat van een man. Hij heeft suiker. Moet elke morgen om vier uur zijn bed uit om op zoek te gaan naar winkels waar een rij voor staat. Want dat betekent dat er die dag iets te koop kan zijn. Iets, weet je wel, geeft niet wat. Samtink! Alles is goed. Hij is twee dagen onderweg geweest om wijn voor ons te vinden. En hij heeft ongelukkige voeten.

– Dear Doctor Clavan, raspt Ralu's vader en weer volgt er een lofrede op de onschatbare verdiensten van onze medewerker.

Ik krijg er een warm hoofd van.

– Je hebt het ze toch wel goed uitgelegd? vraag ik angstig; ze weten toch wel dat het om een satiries programma gaat? Ik bedoel dat ze begrijpen dat ze niet voor gek staan, als wij dit uitzenden?

O absoluut niet! Ralu was zo intelligent; die had onmiddellijk begrepen wat de bedoeling was. Zij

had zelfs voorgesteld om haarzelf en haar vader respectievelijk de zuster en de oudere broer van Ion Iliescu te noemen, om de geloofwaardigheid van hun getuigenissen nog wat aan te dikken.

Dat stelde mij gerust en zo werd alles uitgezonden.

Toch hield ik er een klaploperig gevoel aan over. Misbruikte ik Ralu niet net zo voor eigen glorie als de Tros, bij monde van Linda de Mol, de overige vijftientig miljoen Roemenen?

Dat onbehaaglijke gevoel nam toe naarmate Ralu's brieven opnieuw begonnen te versommen. In de eerste drie maanden van 1990 schreef ze nog lyrisch over Iliescu: eindelijk had Roemenië een gevoelige, intelligente en humane leider!

Maar hij was toch nog een tijd minister van Propaganda geweest, onder Ceausescu? schreven wij behoedzaam terug; want zoiets hebben wij hier in de kranten gelezen.

Jawel, maar daarom juist! Een Trojaans paard was hij geweest, dat al die jaren het hart op de juiste plaats had gedragen!

Haar goedgelovigheid overleefde ook het voorjaar, maar vanaf juni begon de twijfel te knagen en iedere brief was wanhopiger dan de vorige, de hele zomer lang.